

Filozofski fakultet iz nastavničke perspektive

Filozofski fakultet pokazuje da ide ukorak s vremenom i promjenama posljednjih 150 godina i da se vješto prilagođava čak i potpuno nepredvidivim situacijama kao što su nedavna pandemija kovida i nekontaktna nastava. Studirati i raditi na Filozofskome fakultetu, iskusiti kombinacije različitih studijskih grupa, kolizija, slušati stručnjake iz najrazličitijih područja znanosti, strastvenih u onome što istražuju i poučavaju, surađivati s kolegama na Fakultetu i izvan njega – to je kao da radite na sveučilištu u malom, koje se neprestano razvija i unapređuje, a podrška u akademskoj mobilnosti i cjeloživotnom obrazovanju vrlo je srdačna i raznolika. Nije rijetkost da na božićnome domjenku, u nekome povjerenstvu ili na Danima otvorenih vrata upoznate kolegu koji već neko vrijeme također radi na Fakultetu, da se oduševite njime i počnete surađivati. Nastavnici su svakih pet godina u smislu svoje nastavne djelatnosti procijenjeni na matičnim povjerenstvima, a Filozofski fakultet od svojih početaka brine o kvaliteti nastavnoga procesa i njegovim sudionicima, tako da već dugi niz godina i formalno krajem svakoga semestra provodi studentske ankete procjene izvoditelja kolegija, a 2022. godine utemeljeno je i fakultetsko priznanje *Nagrada za izvrsnost u nastavnome radu*. Sve navedeno pokazuje najvažnije načelo Fakulteta, a to je da je student u središtu.

U okviru ove monografije ovo bi poglavlje trebalo imati ulogu sažetka ili presjeka nastavne djelatnosti, pokazatelja kako se ta djelatnost nosi s promjenama društva i pojedinca te kojim se putem kreće da bi osnažila buduće stručnjake, znanstvenike i nastavnike na Filozofskome fakultetu. Za komentar tih triju pokazatelja zamolili smo cijenjene profesore, sjajne nastavnike i vrhunske znanstvenike Filozofskoga fakulteta. Nastavnici su u ovome poglavlju osim prema prethodnim trima kriterijima izabrani i kao omiljeni profesori, a odabirom su pokriveni filološki, nefilološki, društveni i humanistički studiji: Milena Žic Fuchs s Odsjeka za anglistiku, Darja Damić Bohač s Odsjeka za romanistiku, Tvrtko Jakovina s Odsjeka za povijest, Nataša Jokić-Begić s Odsjeka za psihologiju, Vesna Mildner s Odsjeka za fonetiku, Velimir Piškorec s Odsjeka za germanistiku te Mirjana Sanader s Odsjeka za arheologiju. Nakon kratkih crtica o svakome od profesora i njihovim najvažnijim postignućima nastojali smo sažeti njihove odgovore na pitanja što za njih znači Filozofski fakultet, kako usmjeravaju svoj nastavni proces i rad sa studentima te kako se s njihova gledišta mijenjaju studiranje i studenti.

Darja Damić Bohač s Odsjeka za romanistiku viša je lektorica i znanstvena suradnica u miru, u Hrvatskoj vjerojatno najpoznatija zagovornica lektorskoga zanimanja i misije. Iako je od 1. listopada 2021. u mirovini, i dalje drži svoje kolegije na studiju francuskoga jezika i književnosti na Odsjeku za romanistiku, na kojemu je zaposlena od 4. siječnja 1984. Autorica je monografije *Difficultés de la langue française vues par les croatophones*, triju udžbenika te mnogih znanstvenih i stručnih prijevoda i radova. Dobitnica je brojnih nagrada NSZVO-a, Filozofskoga fakulteta i Sveučilišta u Zagrebu.

Tvrtko Jakovina redoviti je profesor svjetske povijesti 20. stoljeća na Odsjeku za povijest. Napisao je četiri knjige o važnim aspektima novije svjetske povijesti, a za dvije je dobio i nagrade. Voditelj je

Poslijediplomskoga studija diplomacije (Sveučilišta u Zagrebu i Ministarstva vanjskih i europskih poslova), a predaje na diplomskim i poslijediplomskim studijima u Hrvatskoj i u svijetu. Od 2010. godine član je Savjeta za vanjsku politiku i međunarodne odnose predsjednika Republike Hrvatske Ive Josipovića te mnogih društava i savjeta, a popularizira znanost kroz suradnju s novinama, časopisima i TV-kućama.

Nataša Jokić-Begić redovita je profesorica na Odsjeku za psihologiju, uvijek vrlo visoko ocijenjena u studentskim anketama na diplomskom i poslijediplomskim studijima na matičnome i na Medicinskome fakultetu. Njezin znanstveni interes usmjeren je prema istraživanju anksioznosti, stresa, utjecaju interneta na pojavu anksioznosti te prema fenomenu transspolnosti, o čemu je napisala brojne znanstvene članke, poglavlja u knjigama i udžbenicima. Članica je mnogih hrvatskih i europskih udruga, između ostalih i Hrvatske psihološke komore, čiju je nagradu dobila nekoliko puta, kao i nagradu Hrvatskoga psihološkog društva, a 2024. godine dobila je i Nagradu Grada Zagreba.

Vesna Mildner, profesorica emerita s Odsjeka za fonetiku, vrhunska je znanstvenica i omiljena nastavnica koja je tijekom svojega zaposlenja na Filozofskome fakultetu surađivala, a i u mirovini surađuje na vrlo raznolikim temama s područja fonetike. U dva je mandata bila i prodekanica za poslovanje na Filozofskome fakultetu. Jedan je od idejnih začetnika i sukreatora programa novoga interdisciplinarnoga, međuodsječkoga diplomskoga studija Kliničke lingvistike i fonetike. Članica je hrvatskih i međunarodnih udruga te predsjednica *International Clinical Phonetics and Linguistics Association* (ICPLA). Uz objavljene radove, poglavlja u knjigama i zbornicima njezine su knjige *The cognitive neuroscience of human communication* te *Govor između lijeve i desne hemisfere* temelj nastavne literature na fonetici.

Velimir Piškorec redoviti je profesor u trajnom izboru na Katedri za njemački jezik Odsjeka za germanistiku, zaposlen na Filozofskome fakultetu od 1993. godine. Predaje kolegije *Dodirno jezikoslovlje*, *Jezične biografije*, *Njemačko-hrvatski jezični dodiri* i *Planski jezici*. Studenti svoje oduševljenje njegovim nastavnim radom ocjenjuju najvišim ocjenama i komentarima poput „životni guru“. Objavio je četiri knjige, a osim stručnih i znanstvenih radova objavio je i dvije zbirke pjesama (*Ziskavanje staklene bapke*, 1988; *Trinajsto prase*, 2000).

Mirjana Sanader redovita je profesorica u miru koja akademsku karijeru započinje 1993. godine na Katedri za antičku provincijalnu i ranokršćansku arheologiju Odsjeka za arheologiju, na kojoj je bila predstojnica. Objavila je 15 knjiga i 27 poglavlja u knjigama, brojne znanstvene radove te sudjelovala u mnogim tijelima, društvima, udrugama, na međunarodnim konferencijama i znanstvenim projektima, između ostalih i projektima HRZZ-a. Bila je urednica utjecajnih arheoloških časopisa te zbornika znanstvenih radova.

Milena Žic Fuchs profesorica je emerita s Odsjeka za anglistiku, hrvatska akademkinja te članica *Academiae Europaeae*. Zaslužna je za uvođenje kognitivne lingvistike u hrvatski znanstveni prostor te je tijekom svojega rada na Filozofskome fakultetu, koji se i nakon umirovljenja nastavio na Doktorskome studiju lingvistike, kao omiljena nastavnica obrazovala generacije studenata i budućih lingvista u području semantike, kognitivne i američke lingvistike, analize diskursa te jezika komunikacijskih tehnologija. U jednome je mandatu bila ministricom znanosti Republike Hrvatske, a od 2005. godine kao članica mnogobrojnih znanstvenih savjetodavnih odbora te ekspert u tijelima Europske komisije predano radi na oblikovanju europske znanstvene politike, promicanju humanističkih znanosti te poticanju interdisciplinarnosti. Taj je rad 2020. godine okrunjen imenovanjem u Znanstveno vijeće Europskoga istraživačkog vijeća (*European Research Council*, ERC).

DARJA DAMIĆ BOHAČ

SVE BIH PONOVILO I OPET ODABRALA LEKTORSKO ZVANJE JER I DANAS SRETNA UDEM U DVORANU I SRETNA IZAĐEM.

Odrastanje u bivšim kolonijama i protektoratima, a posebno formativne godine i školovanje u francuskim školama u Tunisu, odredili su mi životni put.

Kako sam se francuskim jezikom nastavila intenzivno baviti po povratku u Hrvatsku, logičan je korak bio upis studija francuskog jezika i književnosti na Filozofskom fakultetu. Oduvijek sam voljela gramatiku. Rigidan pristup jezičnoj normi i gramatici kakav je tada vladao u francuskim školama nije me obeshrabrio. Satima sam prelistavala Larousseov rječnik, gutala dječju književnost (La Bibliothèque Rose, Verte, Rouge et Or), kasnije čitala ozbiljnije knjige, zapravo sve što bi mi došlo pod ruku od enciklopedija do lijepe književnosti. Osim boravku i školovanju u frankofonoj zemlji svoje znanje francuskog najviše dugujem Mlle Boucher, umirovljenoj nastavnici koja je svoje vrijeme investirala u moj francuski. Školske gramatike (Souché, Dubois, Lagane) brzo sam prerasla. Moj prvi primjerak Grevissea poklonila mi je za 13. rođendan. Čuvam ga i koristim još uvijek. I još uvijek me prati miris jasmina i procvjetalih naranči iz njenog vrta u Tunisu. Već na prvoj godini studija znala sam da želim biti lektor. Na trećoj godini su mi moji profesori natuknuli tu mogućnost.

Od prvoga svog radnog dana na Filozofskom fakultetu sve do mirovine, a i danas kao vanjski suradnik pratim njegov razvoj i misiju. I bdijem nad sudbinom sveučilišnih lektora. Vjerujem da će usmjerenost na vrsnoću i prenošenje te vrsnoće studentima osnažiti humanistiku, koja nam danas treba više nego ikad. Ponosna sam na karijere bivših studenata koji su se ostvarili u raznim područjima, i to ne samo u obrazovanju, znanosti i prevodilaštvu nego i u novinarstvu, kulturi, diplomaciji, pa čak i u poduzetništvu! Posebno me ispunjavaju ponosom uspjesi naših studenata na doktorskim studijima na stranim sveučilištima, kao i povratne informacije o vrsnim razinama znanja i kompetencija naših studenata na razmjeni, što je potvrda kvalitete studija i suvremeno osmišljenih programa koji se nadovezuju na stogodišnju tradiciju Odsjeka za romanistiku, ali i 150. godišnjicu Filozofskoga fakulteta.

U svom radu sa studentima francuskog jezika pokušavam prenijeti svoje strategije učenja i usvajanja jezika koje sam intuitivno razvila. A pitanje *zašto?* (zašto prijedlog, a ne član, i obrnuto, zašto konjunktiv, a ne indikativ, zašto neko prošlo vrijeme, a ne neko drugo, zašto pojedina konstrukcija...) prati me i danas. Odgovore na ta pitanja, kao i načine uklanjanja interferencija nastalih zbog razlika u funkcioniranju francuskog i hrvatskog jezika sažela sam u 20 poglavlja svoje knjige *Difficultés de la langue française vues par les croatophones*. Knjiga je namijenjena nastavnicima, studentima i svima onima koje zanima francuski jezik.

Vjerujem da je ključ usvajanja jezika u čitanju što raznovrsnijih tekstova ne samo na stranom nego i na materinskom jeziku, a najveća opasnost

Darja Damić Bohač sa studentima na nastavi.

današnjice jest zadovoljavanje dozom teksta koji stane na površinu ekrana. Kad me pitaju što mislim o svom odabiru životnog puta, kažem da bih sve ponovila i opet odabrala lektorsko zvanje jer i danas sretna uđem u dvoranu i sretna izađem. A to je najvažnije!

TVRTKO JAKOVINA

STUDENTI TREBAJU ZNATI DA JE POTREBNO POKUŠAVATI DATI NAJBOLJE I NAJVIŠE OD SEBE.

U školi sam bio dobar iz zapravo svih predmeta, ali samo sam neke zaista volio. Najprije i najviše sam volio „Prirodu i društvo“, pa jezike i povijest, kasnije sociologiju, ali sam jako volio i biologiju. Dugo mi je bilo krivo da nisam studirao medicinu, no moj žal za tim zanimanjem s vremenom se gasio. Fakultet, pa posebno Filozofski, bio je mjesto koje je za moje zanimanje vrh, gotovo jedinstveno, i to ne samo u hrvatskim okvirima. Filozofski je točka prepoznavanja, a konkurencijom koju je dobio, političkim pritiscima, još je više naglasio svoju posebnost, jedinstvenost, pa i kvalitetu. Filozofski je demokratična sredina, koja najviše odgovara individualcima, a moja je znanost individualnija nego arheologija ili brojne prirodne znanosti. Mogućnost da ručam i razgovaram s kolegama sa psihologije ili sociologije, da za prijevod neke fraze pitam prijatelje s drugih odsjeka, važna mi je baš kao što bi trebalo biti važna i našim studentima, da hodajući hodnicima susreću niz onih koji su često najvažniji i najbolji u našim disciplinama i to ne samo u Hrvatskoj, da su prijatelji važnih ličnosti, da mogu ravnopravno raspravljati o najbitnijem iz svojih disciplina.

Kratko nakon upisa jednopredmetnog studija povijesti na FF-u, a još više nakon studijskog boravka u Americi, postalo mi je jasno da me više zanimaju najnovija razdoblja, da bih trebao čitati što više književnosti i razgovarati s akterima zbivanja, da samo tako mogu vjerodostojno poučavati o vremenu kojim se bavim. Iskustvo studija vani i u Zagrebu, uz nekoliko nastavnika koji su meni bili najzanimljiviji ovdje, u Americi i Belgiji, gdje sam studirao, odredili su me više od bilo čega. Nekih se predavanja Petra Selema, ili Nevena Budaka,

ili Renea Lovrečića još uvijek sjećam. Ne pristajem na to da su male nacije osuđene na marginu i da nemaju mogućnost govoriti glasno o najvažnijim svjetskim temama, ne pristajem na to da sveučilišta u siromašnijim, malim i rubnim zemljama ne mogu proizvoditi najbolje znanje i povezati se sa svijetom, čitati najrecentniju literaturu. Konačno, potrebno je barem pokušavati dati najbolje i najviše od sebe i to nastojim govoriti – gotovo svakoga sata – mojim studentima. Nemam strah od javnog nastupa, govora pred publikom. Sramežljiv sam jedino kada mi netko, pa bili to i moji davni studenti, kažu da im je značilo što su me slušali, da im je nešto bilo zanimljivo ili važno. Tada nastojim da o tome što kraće govorimo, ali na kraju od nastavnčkog života samo to pamtim. Međuodnos studenta i predavača, napose kada se oni probude, otope ledenu kocku u kojoj često žive, shvate da trebaju sada, u tom trenutku pokušati usvojiti što više vještina (i steći

Predavanje Tvrtka Jakovine u Veleposlanstvu Sjedinjenih Američkih Država u Hrvatskoj.

znanja), onda se najlakše poučava. Kako to zaista izgleda, najmanje vidim dok nastava traje. Mislim da dio onog što je zaista važno studenti isto ne vide sve dok ne počnu sa stvarnim životima, tek od trenutka kada se počnu kretati u stvarnom svijetu izvan učionica, studentskih domova i zabava. Vrijedi to za sve generacije, mada se još uvijek čudim da nove kohorte studenata ono što je do jučer bilo posve normalno – ne znaju. No imam i ja Tiktok i Instagram, pa se mogu približiti onom što je studentima rođenima desetljećima nakon mene zanimljivo, mogu pokušati razumjeti vrijeme koje oni vide važnim.

NATAŠA JOKIĆ-BEGIĆ

NASTAVNICI SU KAO MASLAČCI KOJI ŠIRE ZNANJE KAO SJEMENKE KOJE ĆE SE NEKADA NEGDJE „ZAPIKNUTI“ I PROCVJETATI.

Zanimale su me prirodne znanosti (medicina ili elektrotehnika), no odabrala sam psihologiju i nisam požalila. Roditelji na početku nisu bili sretni s odabirom jer su mislili da mogu u prirodnim znanostima više ostvariti sebe, no kad su vidjeli koliko je moj osobni odabir postao najbolji odabir za mene i koliko me ispunjavao, i još uvijek ispunjava, odahnuli su. Sličnu sam situaciju ponovila s bratom, kojeg sam odgovarala od psihologije jer sam mislila da je nešto drugo bolje za njega, ali se povijest ponovila. Diplomirala sam i magistrirala psihologiju, a doktorat stekla na Medicinskom fakultetu. Kao profesorica na Filozofskom fakultetu radim od 2001. godine, a dotad sam 15 godina radila u klinici na Rebru (KBC Zagreb) te sam s tim stručnim i praktičnim znanjem ušla u predavaonicu. Nastavila sam raditi u praksi zbog iskustva koje primjenjujem u nastavi koju pripremam za studente, ali i zbog povezanosti sa studentskom praksom. Na temelju kontinuiranog kliničkog iskustva osmišljavala sam kolegije i definirala ishode, a smatram da je praktičan dio učenja neophodan za studij. Tako je i kao logičan nastavak došlo osmišljavanje i vođenje novoga Poslijediplomskog specijalističkog studija iz kliničke psihologije.

Kroz brojne se projekte pokušavam približiti studentima, a osim primjera iz klinike i praktičnoga rada koje koristim u nastavi vodim se neposrednom povratnom informacijom koja izgrađuje međusobno povjerenje i motivaciju.

Mislim da se nastavna djelatnost na Fakultetu kroz godine, kao i ja, modificira. Primjećujem da se i studenti mijenjaju te da su danas osvješteniji o mentalnom zdravlju, a na nastavi su puno više suradnici nego podložni primatelji. Sebe, ali i nastavnike općenito, doživljavam kao maslačke koji šire znanje kao sjemenke koje će se nekada negdje „zapiknuti“ i procvjetati.

Volim Filozofski. Za mene je Filozofski fakultet oaza i izvor promišljanja o promjenama i potrebama pojedinca i društva. Projekti koji su na Odsjeku za psihologiju, ali i na Fakultetu osmišljeni o različitim društvenim izazovima to i potvrđuju.

Nataša Jokić-Begić sa studenticama i kolegicama ispred Odsjeka za psihologiju.

Ponosna sam što Filozofski fakultet potiče toleranciju različitosti, znatiželju, kritično mišljenje, interdisciplinarnost kako nastavnika i znanstvenika tako i studenata. Uvjerena sam da će društvene znanosti doživjeti procvat jer ulazimo u vrijeme koje će pred ljude stavljati brojne nedoumice, neizvjesnosti, novine, probleme i izazove. Razumijevanje ljudske prirode, društva, vrijednosti i kulture će biti od krucijalne važnosti.

VESNA MILDNER

BITI DOBAR ČOVJEK JE PRVO ŠTO TREBA ZA DOBROG NASTAVNIKA.

Oduvijek sam voljela engleski, pa me put odveo u SAD, gdje sam završila 4. razred srednje škole, a nakon povratka sam upisala dvopredmetni studij engleskoga i ruskoga. Već sam u prvom semestru shvatila da želim više raznovrsnosti nego što pruža studij dvaju jezika i prebacila sam se na (tada relativno nov) studij fonetike, u koju sam se zaljubila. Od 1989. godine zaposlena sam na Odsjeku za fonetiku.

Iskusila sam dva različita sustava školovanja (hrvatski i američki), kako na srednjoškolskoj tako i na fakultetskoj razini, i čini mi se da je onaj anglosaksonski najviše utjecao na mene kao nastavnika. Svidio mi se njihov odnos učenik/student-profesor i važnost koju pridaju mišljenju učenika, odnosno studenata te kako potiču na kritičko razmišljanje. Čim sam počela raditi na Fakultetu, uvela sam anonimne ankete na kraju semestra (kakve su sada već neko vrijeme uobičajene i u nas) kako bih dobila što kvalitetnije povratne informacije od studenata. Ne mogu reći da sam imala jednog uzora, ali nastojala sam usvojiti karakteristike sjajnih profesora koje sam imala sreću slušati i izbjeći mane loših. Vjerujem da su važne dobre karakteristike pokazivanje poštovanja prema studentima i spremnost da priznate da nešto ne znate te znanstveno poštenje. Mislim da prvo treba biti dobar čovjek da bi netko bio dobar nastavnik.

Od mojih početaka na Filozofskom znatno se povećala opterećenost profesora, ne toliko nastavnim obvezama (njih je uvijek bilo puno) koliko silnim administriranjem i očekivanjima studenata da su nastavnici

Vesna Mildner na konferenciji povodom obilježavanja 50. godina Odsjeka za fonetiku.

ci uvijek na raspolaganju, a ne samo u najavljeni vrijeme konzultacija. S druge strane, čini se da je razina predznanja s kojim studenti dolaze iz srednje škole sve niža, ali to je možda stoga što se sve manje oslanjaju na vlastito znanje i pamet, a sve više na činjenicu da su informacije uvijek na dohvata ruke. Usto bolonjski sustav donio je i mnoga ograničenja po pitanju opterećenosti studenata koja su nespojiva s istraživačkim tipom visokog obrazovanja. Najdraži oblik nastave bili su mi istraživački seminari jer je u njima dolazila do izražaja studentska mašta i inovativnost, a budući da su imali slobodu birati teme i pristupe uz samo blago usmjeravanje i savjetovanje s moje strane, bili su najviše motivirani i kreativni. Naši „simpoziji“ na kraju semestra uvijek su bili zabavni i poučni.

Filozofski fakultet mi je od početaka do danas ostao sinonim za nebrojene mogućnosti i kombi-

nacije studiranja, za komunikaciju među različitim tipovima studenata i profesora, za humanizam i društvenost, ali i za interdisciplinarnost. Nadam se da će takav i ostati.

VELIMIR PIŠKOREC

UČIM OD STUDENATA, A NJIH POTIČEM NA MEĐUSOBNO UČENJE.

Rođen sam 1966. godine u podravskome gradiću Đurđevcu, gdje sam pohađao osnovnu školu i „pripremnu fazu usmjerenog obrazovanja“, kako se 1980-ih nazivalo prva dva, općeobrazovna razreda srednje škole. U tim formativnim godinama posebnu su ulogu u buđenju i razvijanju mojih interesa, koji će kasnije odrediti moju akademsku profilaciju, imala dva osnovnoškolska nastavnika, jedan esperantist i jedan pisac. Nastavnik matematike Nikola Slavica južnjački me srčano i predano poput sportskog trenera iz američkih omladinskih filmova pripremao za matematička natjecanja, od školskih do saveznoga, dok je nastavnik hrvatskoga Josip Kosnica diskretno usmjeravao moju verbalnu kreativnost u sklopu literarne i novinarske sekcije. Esperanto sam učio i progovorio u đurđevečkom esperantskom klubu „Picok“ kod tada mladog esperantista Josipa Pleadina, a danas svjetski relevantnog esperantskog urednika, izdavača, prevoditelja, publicista, dokumentarista i povjesničara esperantizma. Od tinejdžerskih dana pa sve do polovice svojih četrdesetih bio sam pri ruci najplodnijem piscu đurđevečkog kajkavskog književnog izričaja Đuki Tomerlinu-Picoku (1926–2010) kao prepisivač njegovih rukopisa, lektor, korektor, sastavljač glosara, urednik i promotor.

Treći i četvrti razred, tj. „završnu fazu usmjerenog obrazovanja“ pohađam u Bjelovaru, no umjesto matematike, za koju nisam imao nikakvu predodžbu što bih s njome kasnije radio, a nisam se vidio kao budući nastavnik, upisujem na našem Fakultetu germanistiku i anglistiku. Nastojeći poboljšati svoju skromnu govornu kompetenciju u njemačkome i engleskome, ljeti bih tijekom studija radio kao turistički vodič na Jadranu.

Iako na Odsjeku za germanistiku predajem još od 1998. godine, tek sam nedavno osvijestio činjenicu koliko je komunikacijsko iskustvo stečeno u radu sa stranim turistima obilježilo moj aktualni didaktički pristup u radu sa studentima. Taj pristup možda najbolje opisuje engleska stopljenica *edutainment*, tvorena prema riječima *education* 'obrazovanje' i *entertainment* 'zabava'. Tim izrazom sugerira se da učenje bude zabavno, kako se to klasično postulira za književna djela Horacijevim *prodesse et delectare* 'poučiti i zabaviti'. U isti se mah doživljavam nastavnikom moderatorom, koji potiče studente da istraže teme koje ih zanimaju te s njime i svojim kolegama podijele stečene uvide. Na taj način, u duhu solidarnosti, a ne konkurentnosti, čitava studentska grupa profitira od znanja svakoga pojedinca. Sretan sam što mi poticajno akademsko okruženje Filozofskoga fakulteta omogućuje takav pristup.

Zadnjih se godina čula i vidjela simpatična krilatica „Filozofski je stil života“. U mom slučaju Filozofski nije samo stil života nego sâm život – na

Velimir Piškorec sa studentima na nastavi.

njemu sam doživio ostvarenje svojih mladenačkih snova, radio i družio se s vrhunskim stručnjacima i dobrim ljudima, ali i progutao pokoju knedlu. Baš kao u pravome životu.

MIRJANA SANADER

SURADNICI KOJE SAM BIRALA MEĐU STUDENTIMA ARHEOLOGIJE UVIJEK SU BILI USPJEŠNIJI U SOCIJALNIM VJEŠTINAMA NEGO U DOBIVANJU NAJVIŠIH OCJENA.

Posao profesorice arheologije najmanje je četveroslojan: prvi su sloj predavanja i seminari, drugi je znanost, odnosno istraživanje, pisanje i objava, treći sloj je rad sa studentima na terenu, a četvrti je izobrazba suradnika. Ovaj posljednji, ali ne i najmanje važan sloj, je obrazovanje mladog znanstvenog kadra, onih ljudi koje kolokvijalno zovemo nasljednicima. Izbor ljudi koji će nastaviti uspješno istraživati probleme provincijalne, ranokršćanske i kasnoantičke arheologije je teška, ali prevažna zadaća. Zbog čega? Zbog toga što se sve više traži timski rad, za koji su, među ostalim, potrebne posebne, socijalne vještine. Tko ne posjeduje takve vještine, onemogućava uspješan rad tima. Moram priznati da su suradnici koje sam birala među studentima arheologije uvijek bili uspješniji u socijalnim vještinama nego u dobivanju najviših ocjena. Takav izbor je utjecao na to da sam imala odličan tim suradnika koji je zajedničkim snagama savladavao sve prepreke u modernoj znanosti, kao što je i uspješno rješavao sve zahtjeve koji su dolazili pred njih. Taj je tim, koliko vidim, i nakon mog odlaska u mirovinu uspješan u svim, pa i u sasvim novim zadaćama koje gotovo svakodnevno stižu pred njih.

Meni je doduše bilo donekle lako odabrati i obrazovati mlade suradnike i nasljednike, i to zahvaljujući arheološkom iskopavanju i terenskoj nastavi studenata arheologije koju sam više od dva desetljeća vodila na Gardunu kod Trilja (antički *Tilurium*). U istraživanju i nastavi je svake godine u dvije skupine po dva

tjedna sudjelovalo nerijetko po 20 studenata i suradnika. Suradnici su u pravilu sudjelovali sva četiri tjedna, a ponekad i pojedini studenti. U takvim se okolnostima najbolje prepoznaju ljudi i na taj sam način uvijek imala dobar uvid u socijalne vještine svojih studenata i suradnika, u njihovu sposobnost za timski rad, odnos prema podređenima i ophođenje s mještanima.

Moj najizazovniji kolegij bio je *Uvod u ranokršćansku arheologiju*, za koji sam napisala i sveučilišni udžbenik. Taj me je kolegij uvijek iznova oduševljavao jer mi je predstavljalo izazov približiti studentima Filozofskog fakulteta gradivo koje u sebi sadrži leksem *kršćanstvo*. Nakon što bih im objasnila da se kolegij ne bavi teologijom, nego isključivo materijalnom baštinom najranijeg kršćanskog razdoblja, smještenog između 3. i 6. stoljeća, nakon što bih ih poučila ranokršćanskoj ikonografiji, s golemim su entuzijazmom analizirali prikaze na sarkofazima ili prepoznavali sadržaje freski

Terenska nastava pod vodstvom Mirjane Sanader na arheološkome nalazištu Gardun (Tilurium), logoru VII. rimske legije, 2011.

naslikanih na zidovima katakombi. Jer arheolog, bez obzira na vlastiti svjetonazor, treba moći i znati prepoznati prikazano, a stari Grci i Rimljani, koji su bili majstori slika, nisu prikazivali samo Zeusa, Jupitera i mitologiju grčkih i rimskih bogova nego i Isusa Krista i njegov život.

Za nove generacije ne bih rekla da se mijenjaju, nego se mijenja svijet, a s tim promjenama i svi mi, a mladi ponajviše. Međutim mladi su ili mudri i vrijedni ili nisu mudri i vrijedni, bez obzira koje godine ili kojeg stoljeća su došli na ovaj svijet. Na Filozofskom fakultetu sam imala ugodno radno okruženje, zbog čega sam od početka dolazila na posao s velikim veseljem, što je potrajalo do odlaska u mirovinu. Uvijek sam smatrala da smo svi mi koji smo dobili priliku raditi na Filozofskom fakultetu privilegirani. I rad na Filozofskom fakultetu to uistinu jest. Privilegij je nastaviti tamo gdje su stali toliki istaknuti prethodnici i učitelji, profesori koji su dijelom utemeljili svoje znanstvene discipline i organizirali postojeće studije. Taj privilegij ujedno i obvezuje. Obaveza je svih nas koji smo dobili priliku raditi na Filozofskom fakultetu da kroz uvodno spomenuta četiri sloja našega posla našim nasljednicima prepustimo svoje mjesto na najvećoj i najznačajnijoj ustanovi u sustavu društvenih i humanističkih znanosti u Republici Hrvatskoj. Brojni moji kolege, profesori koje sam susretala na Filozofskom fakultetu u tome su uspjeli, a na tome su nastavili raditi i nakon odlaska u mirovinu. Po uzoru na njih stečeni privilegij i preuzetu obavezu i sama još uvijek podjednako ozbiljno shvaćam.

Ponosna sam na to, reći ću na kraju, što sam bila dio znanstvene, nastavne i sveučilišne povijesti FF-a, kojemu od srca čestitam ovaj veliki jubilej. *Ad multos annos.*

MILENA ŽIC FUCHS

NA FAKULTETU VIDIM ZNATIŽELJNE I KRITIČNE STUDENTE I MISLIM DA PROFESORI VIŠE NE MOGU MIRNO SPAVATI.

Na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu provela sam svih 45 godina svojeg radnog vijeka, s dva boravka na sveučilištima u SAD-u: godinu dana u sklopu svojeg doktorskog studija provela sam na Doktorskom studiju lingvistike i Doktorskom studiju antropologije na UCLA-u te godinu dana na sveučilištu SUNY Buffalo kao gostujuća profesorica na doktorskim studijima Lingvistike i Kognitivne znanosti. Ti su boravci ostavili dubok trag na mome istraživačkom, ali i predavačkom razvoju.

Gledajući unatrag kroz gotovo pola stoljeća, svjedočila sam mnogim promjenama na Fakultetu, osobito onima vezanim uz filološke studije, na kojima se broj studijskih programa zamjetno povećavao tijekom godina, pa tako danas imamo studije različitih europskih i svjetskih jezika, od kineskog i japanskog do hebrejskog, ukrajinskog, romskog i drugih. Smatram da je takvo širenje na sve veći

Milena Žic Fuchs drži pozvano predavanje (distinguished lecture) na Sveučilištu u Hong Kongu, 2014.

broj jezika jedan od ključnih razvojnih pravaca Fakulteta jer s jedne strane osigurava širok temelj za lingvistička i kulturološka istraživanja, dok s druge strane, sasvim pragmatički gledano, predstavlja velik prinos u poučavanju jezika i kultura i vrlo udaljenih zemalja, o čemu je gotovo izlišno govoriti u današnjem svijetu velikih i često iznimno brzih promjena.

Drugi važan pravac razvoja u tome dijelu studijskih grupa i s njima povezanih istraživanja ogleda se u interdisciplinarnosti, koja je otvorila vrata suradnji ne samo unutar Fakulteta već i s drugim sastavnicama Sveučilišta u Zagrebu, kao što su Fakultet elektronike i računarstva i Medicinski fakultet.

Naime kroz uvođenje kognitivne lingvistike i kognitivne znanosti u studijskim se programima stvorio okvir na temelju kojega su mlađi kolege osnovali nove studije, poput Primijenjene kognitivne znanosti ili Kliničke lingvistike i fonetike, te na temelju kojega se znanstvena suradnja širi izvan granica lingvistike same, primjerice sa Znanstvenim centrom izvrsnosti za temeljnu, kliničku i translacijsku neuroznanost, gdje se danas razvijaju lingvističko-neuroznanstvena istraživanja poput onog pod nazivom *Kognitivna i lingvistička analiza jezičnih poremećaja i oporavka nakon hipoksijsko-ishemijskog oštećenja mozga*.

Taj smjer inter- i multidisciplinarnih istraživanja ide ukorak sa svjetskim znanstvenim trendovima i snažan je poticaj za sveobuhvatniji pristup čak i vrlo starim, tzv. tradicionalnim lingvističkim pitanjima, pa upravo takav smjer razvoja vidim kao snažan zalog za budućnost Filozofskog fakulteta.

Tijekom mojeg rada kao profesorice na Filozofskom fakultetu neizbježno se kroz generacije mijenjao i profil studenata, pa smo danas suočeni sa studentima koji često imaju drugačija znanja i vještine od primjerice onih prije tridesetak godina. Takva profiliranost dakako vuče korijene iz tehnološkog razvoja svijeta oko nas, ali prije svega nameće nova pitanja i nova očekivanja, koja današnji studenti sve jasnije artikuliraju. Oni traže sve više i – što je još važnije – „drugačije“. Slijedeći te promjene u okviru kolegijâ koje sam predavala, osobito na doktorskim studijima, uvodila sam tijekom godina sve više sadržaja vezanih uz najsuvremenija istraživanja, ne samo u humanističkim znanostima već i u drugim područjima znanosti. Upravo su mi takvi široki zahvati u ono što suvremena znanost nudi omogućili odličan suodnos sa studentima te, što je daleko važnije, njima otvorili pogled u druge znanstvene svjetove, šireći na taj način ne samo njihovo zanimanje za znanost samu već i pružajući im bolju podlogu za razumijevanje turbulentnog svijeta u kojem živimo.

Ustroj

Filozofskoga

fakulteta

